

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta
Ta Hellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Coloniæ, 1685

Quæstio tertia, de Christo, ejusque Incarnatione & οικονομία

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

A humanam illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.* Quoniam ergo, inquit, quodlibet parvum inconueniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EJUSQVE INCARNATIONE
ET OIKONOMIA.

- B I. Plurima de Christo absone Origenes opinatus est. II. Utrum Christum substantia-
liter in Moyse, Prophetis, & Angelis adfuisse senserit. III. Patrum multorum assensu
& sua ipsius fluctuatione iuratur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, antequam esset ho-
mo, mediatorem fuisse: V. in quo & Patrum quorundam consensione se tuetur. VI. Ex-
cutiuntur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tamen non pertinaciter adhaesit.
VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam
unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Utrum Christum car-
nem de cælo attulisse persuasum habuerit. XI. An crediderit Christum specie tenus inter-
ris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Solvuntur difficiles ipsius loci duo. XIII.
Unde in hanc affecti Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Utrum
Christum merum esse hominem existimaverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. U-
trum & quo sensu Jesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Chri-
stum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum
illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. v. 30. XIX. Utrum corpus Christi ubique esse
censerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensetur Patrum cri-
minationes adversus Origenis sententiã, XXII. quæ ex ipsius verbis proponitur. XXIII.
D Non satis constat, an sepe jam pro rebus ratione præditis, an semel tantum passum, an etiã
aliquando passurum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio
elicitur, XXV. cujus & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causa Orige-
nis. XXVII. Utrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII.
Utrum censerit Christum hominem esse desisse, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu
Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Utrum regnum Christi desitu-
rum crediderit.

E I. VULGATUM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem
hic deferimus, affectantes Origenem, cujus ut abnormes fuerunt plurimæ de rebus
divinis sententiæ, ita peculiari, & à consuetis aliena divisione tractandæ sunt. In
inferiorem ergo locum rejectis, quæ ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his dein-
ceps subnecti solita pertinent, quæstionibus, Origenis de Verbi *eterni Spiritus* & *innotuit* per-
ferutemur decreta, si quæ sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere
Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, quæ ab ejus ventilata & confutata ad-
versariis, æterna nomini ejus stigmata impoluerunt.

II. Leve illud est præ reliquis mox exponendis, & aliquam habens excusationem, quo
Christum docuit, antequam homo fieret, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & An-
gelis hominum salutem promoventibus adfuisse, & quidem substantialiter, atque ita suam
quodammodo *innotuit* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8, in Genes. Et tamen consi-
derandum est quia Angelus hæc refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic
Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita
& inter Angelos habitu est repertus ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaia: Et regem Dominum
Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Seraphim. Non est unus, inquit, Domini mei Iesu
Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysen venit, & ad populum ve-
nit, & ad unumquemque Prophetarum venit: neque tu timeas, etiamsi jam cælo receptus est, iterum
veniet. Quia autem & ante præsentiam carnalem ad homines venerit, ipsum accipe testem denuntian-
tem atq. dicentem: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te,
quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui. Non dicit; non vidi te nisi isto adventu: sed dicit;
Quo-

Quoties volui. Et per singulos Prophetarum convertens se; Ego, inquit, eram Christus qui loquebar per Prophetas. Dixi, Neque tu timeas, & nunc mittitur Iesus Christus. Non mentitur: Vobiscum sum, ait Dominus, omnes dies usque ad consummationem seculi. Non mentitur: ubi duo vel tres collecti sunt in nomine meo, & ego sum in medio eorum. His adnotat Tom. 12. in Matth. p. 302. *ἀπόχευε δὲ εἰς δόξασαι καὶ ταύτην πέντε ἡμέρας ἢ τόπον, ἐτινολοῦντες οἱ μαθηταὶ ἢ ἕν ἢ δύο ἢ τρεῖς μαθηματικῶν μωσέϊ, καὶ αὐτὸν ἔβη ἢ ἐκνήβητα ἢ ἡδὲ λέγει ἀνθρώπος τὸ ἀπόσπον μω, καὶ ζῶεται* & Tract. 26. in Matth. exponens illud: Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos sub alas, & voluisti? Quomodo, inquit, hic Dominus Iesus quasi qui frequenter voluit congregare Iudeos, non autem congregavit propter contumaciam nolentium credere, ita dicit: Quoties volui: cum sit manifestum, semel eum docuisse in corpore Iudeos? Sed non solum in presentia, verum etiam substantialiter semper Christus presens fuit & in Moysē, & in Prophetis; magis autem & in Angelis ministrantibus saluti humanae, & per singulas generationes: & sic impletur; Quoties volui. Per singulas enim generationes semper voluit & festinavit perficere voluntatem Patris in eis: etsi non in tempore constitutus, sicut nunc in fine seculorum, tamen semper festinavit congregare filios Hierusalem. Ipse enim volentis congregare filios Hierusalem voces habentur in Lege & in Prophetis: & de ipso scriptum est: Expandens alas suas accepit eos, & suscepit eos super scapulas suas: & quotidianum opus est Christi congregare filios Ierusalem; de quibus in Esaiā & in reliquis Prophetis plura dicuntur. Et quotidie Dei Filius congregat dispersos filios Dei, sicut gallina pullos suos sub pennas suas. In quo cum ait substantialiter presentem fuisse Christum in Moysē & in Prophetis, conjunctionem intelligit *ἁγίου*, non vero *ὁμοουσιον*. Præterea Tom. 1. in Johann. p. 32. *καὶ ὅτι μὴ τὸ ἀνθρώπων αὐτὸν γεννητὴν ἰδέει ἡδὲ περὶ εὐκρίτων θεῶν ἄλλοι, ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον, περὶ οὗ μὴ τινὲς τὰς ἡμέρας ἀγγέλων ἐπιφανείας καὶ λόγους, ἀλλὰ τὸς ἡμέρας ἐξ ἡσίας φαίνεται, ἐν τῶν τόποις τῶν γραφῶν ἀγγέλων λεγόντων, ὡς σαρξ ἐστὶ τὸ ἄφθνη ἀγγελος, κυρίου ἐν αὐτοῖς ἐλοῦς βίου, καὶ εἶπεν, ἐγὼ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ισάακ, καὶ ἰακώβ· ἀλλὰ καὶ ἰσοσίας φασὶ· καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μωσέϊ καὶ βελῆς ἀγγελος*. Et initio Tomi sequentis docet, Filium Dei missum esse à Patre ad Prophetas; & cum Scriptura ait: Sermo factus est ad Oseam, sic illud intelligendum, Verbum Dei missum esse ad Oseam. Idem habet Auctor Homil. 1. in Diversis: *Abraha Patri credentium tribus horis temporis, licet non per ipsam ineffabilem Deitatis substantiam, sed potius per Angelicam speciem à meridie visus est: nobis triginta annis in terra apparuit, & cum hominibus conversari dignatus est. Iacob etiam brevi tempore per Angelum nihilominus apparuit colluctans cum eo, &c.*

III. Reprehensum fuisse id in Origene, adnotat Sixtus Senensis libr. 5. Ann. 105. sed Augustini suffragio defendit. Confimilem sane professi sunt doctrinam Patres antiqui complures, non Origene solum vetustiores, vel coevi, sed recentiores etiam & Nicæna Synodo posteriores. Horum nomina & loca colligit Pamelius in Paradoxis Tertulliani, cap. 19. collegerunt subinde & alii. Ex quibus locis liquet, persuasum his fuisse Patribus morem Patri gerentem Filium Patriarchis aspectabilem sese præbuisse, Deique, Angeli, vel Domini nomina fuisse sortitum; & quæcunque in Testamenti Veteris historia à Deo facta legimus, Filium Auctorem habuisse. Attamen non in ea sibi constat sententia nosse Origene, nam easdem quoque partes nonnumquam Deo Patri videtur assignare: velut Homil. 3. in Luc. *Gratia Dei, inquit, fuit ut appareret Abraham, vel cæteris Prophetis: non quod oculis tantum cordis Abraham in causa fuerit, ut cerneret Deum, sed quod gratia Dei ultro se aspiciendam præbuerit viro iusto. Hoc autem non solum super Deo Patre intelligas, sed etiam super Domino Salvatore, & super Spiritu sancto.*

IV. Qui Filium Dei, priusquam humanum indueret corpus, in Angelis, Patriarchis, & Prophetis adfuisse dixerit: Dei quoque & hominum mediatorem tunc fuisse, internuncium & sequestrum dicere necesse est. Hanc dogmatum consequentiam tenuit Origene, & qui prius illud posuerat, alterum quoque hoc decrevit. Verba ipsius debemus Apologia Pamphili: *Data est autem, inquit, Lex Moysi per Angelos in manu mediatoris Christi, & virtute, qui cum esset in principio Verbum, & apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, id est, non solum creaturae, sed & Lex, & Propheta; & ipsemet est mediator Dei & hominum. Quod Verbum quidem in fine seculorum homo factus est Iesus Christus, sed ante hunc manifestum in carne adventum, mediator quidem erat hominum, sed nondum erat homo. Erat tamen & tunc mediator Dei & hominum: unde & data Lex per Angelos in ipsius mediatoris manibus data esse dicitur, ut esset Lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, & omnia hac sanctificarentur à Christo. Non igitur eo modo intercessor, & mediator Dei & hominum dicitur ab Origene fuisse Christus, antequam de Virgine nasceretur, quo modo deinde fuit, postquam naturam humanam suscepit: nam per utriusque naturæ conjunctionem hominem cum Deo conciliavit, atque ita medium quid inter utrumque fuit, cum utrumque esset, & Deus & homo. Quamvis autem communionis illius, & futuri aliquando consortii, rerumque per illud gerendarum intuitu, in Veteris Testamenti Patriarchas, & Prophetas Deus bonitatis suæ & gratiæ divitias profuderit, & tunc etiam*

Christi

A Christum quodammodo fuerit: eo tamen non respexit Origenes, sed ad itiones illas, & redi-
tiones crebras ad homines, cum variis indutus formis, & per varias loquens personas manda-
ta illis Dei parentis Christus deferebat: præcipue vero, cum Legem Moyfi tradidit, juxta
illud Apostoli: *Quid igitur Lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui promi- Gal. 3: 19.
ferat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non est; Deus autem 20.
unus est.*

V. Referendum id esse ad Moysem, licet arbitrati sint nonnulli, Christo tamen accom-
modant Chryostomus, & Hieronymus qui totam & ipse, illud Pauli interpretans, Orige-
nis doctrinam amplexus est. Sic enim ait: *Postquam ob nostram salutem de Virginis utero di-
gnatus est nasci, Dei & hominum homo Christus Iesus sequester est dictus, Antequam vero humanum
corpus assumeret, & esse apud Patrem in principio Deus Verbum, ad omnes Sanctos, ad quos factus est*

B *sermo Dei, Enach videlicet, Noë, Abraham, Isaac, & Jacob, & postea Moysen, & cunctos Prophetas,
quos Scriptura commemorat, sine additamento hominis, quem necdum assumerat, mediator tantum-
modo nuncupatur.* Sed & Episcopi illi sex orthodoxi Antiochenæ Synodi Origenis expositio-
nem secuti sunt in Epistola ad Paulum Samosatenum: *Αλλά μὴν, inquit, καὶ τὸν νόμον ἡμῶν
μῶσῃ φερέτω διδόντων, διακονῶν τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ ἀπόστολος διδάσκει λέγων, τί ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἕως ἔτι ἐλθὲν τὸ πνεῦμα ἢ ἐπιγράψεται, διακονεῖς δὲ ἀγγέλων ὡς ἡμεῖς. καὶ ἴτην ἡδὲ ἄλλον οὐ
ἔμεν δὲ καὶ ἀνθρώπων, ἢ τῶν θεοῦ ἀποστόλων, ἢ καὶ ταῦτα υἱοῦ τοῦ κυρίου ὡς ἀπὸ ἀγγέλων ἐν φλογὶ πυρὸς
ἐκβάτες, &c. *Quin etiam & Legem similiter Moyfi dicimus fuisse datam, ministrante Filio Dei,
quemadmodum docet Apostolus dicens: Quid igitur Lex? transgressionum gratia posita est, donec
veniat semen cui promissum fuerat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Alium enim mediato-
rem nescimus Dei & hominum præter hunc. Hæc enim discimus à Moysse. Visus est autem ei An-
gelus in flamma ignis in rubo. Aliter autem accepta sunt ab Arianis illa Apostoli, quæ addu-
ximus; ideo enim μισίτω Christum esse dicebant, quod naturam quamdam mediam
hominem inter & Deum fuisset fortitus, illo quidem inferiori, homine vero supe-
riorem.**

C VII. De anima Christi multiplex fuit Origenis error: ac multiplex quoque adversus
eum Patrum querela & criminatio. Sententia illius hæc est, quantum ex ejus scriptis licet
intelligere: animam Christi cum animabus hominum reliquis longe ante corpora à Deo
procreatam, liberoque itidem ut alias instructam arbitrio, cum eximio Auctoris sui amore
pro cæteris animabus teneretur; similisque aliarum per naturam, Verbi similis esset per
virtutem, tam firmiter ei sese applicuisset, ut tota ab eo recepta, vel totum recipiens, idque
substantialiter, unus cum eo spiritus efficeretur: hanc autem conjunctionem ad assumen-
dam carnem aditum Verbo munivisse; cum divina alioqui natura humanæ absque medio
aliquo adherere neutiquam posset: tam arctum autem fuisse Verbum inter & animam
hanc, seu ut Damascenus, mentem (quod magis convenit doctrinæ Origenis, nam ex men-
tibus animas tum solum existimavit fieri, cum ex charitatis ardore refrixerunt, quod de
mente, seu anima Christi minime opinatus est) vinculum, ut vitii, à quo maxime divina
abhorret natura, minime capax esset; atque ita quod in arbitrio erat positam, longi usus affectu
jam versum esse in naturam, ut à peccato penitus esset immunis; aliter igitur in Prophetis &
E Apostolis fuisse Verbum, aliter in Christo; illis enim per æternam & moralem conjunctio-
nem, Christo per immaculatam federationem & hypostaticam adhæsisse: ac nos proinde si
singularem animæ Christi adversus Deum amorem, quæ Deum in se recipere merita est,
imitemur, Christi quoque pro rata effectum itri participes. Quibus asserendis hæc Davidis
testificatione utitur è Psal. 44. 8. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea audivit te
Deus, Deus tuus oleo lauræ præ consortibus tuis.* Totam porro istam Origenis dissertationem
iisdem propemodum repetitam verbis reperias in postremo capite Libelli De Deitate &
Incarnatione Verbi, ad Januarium; qui libellus Origenianis fragmentis fere constat, & ad
calcem quarti Tomi Augustini adjungi solet. Atque hæc doctrinam, quantumvis abso-
lutam, avidè arriperunt Pelagiani, & propugnarunt. Locorum Origenis, quibus ea contine-
F tur, primus extat Tom. 1. in Johan. p. 35. *Αλλά καὶ ἀντὶ τούτου λέγουσιν ὅτι οὗτος ἰωάννης ἐρχόμενος, ἔμα-
ροσεν ἀπὸ γεννημένης, καὶ ἀπὸ ἀπὸ τῶν, ἵνα διδάσχωσιν ἕν τὸν ἀνθρώπον ἢ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν τῆς θεότητος ἀπὸ ἀνακε-
κραμένον, προαιετίον ἕνα ἢ ὅτι μαρίας γενέσεως. Alter habetur Tomo 20. sequenti, pag. 307.
Οὐκ ἀρίστη ἡ ἰατρικὴ τῶν τόπων, ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν λόγον. Τὰ γὰρ ἡδὲ μὲν τῆς ψυχῆς ἐν τῇ ἑαυτοῦ τυχεύουσα τελευ-
τή, ἐν Θεῷ καὶ πῶς πληρωμάτι ἢν, καὶ οὐκ ἐν ἐξελλυθῆσα. πρὸ ἀπίστων ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πατρὸς, ἀνέλαβε τὸ ὄν τῆς μαρίας
σώμα. Libro vero 2. de Princip. cap. 6. & libr. 1. contr. Cels. fufius idem tractat argumen-
tum, mentemq; suam diserte proponit; quæ quoniam æquo prolixiora sunt, ut Lectorum oc-
curratur fastidio, referre supersedeo. Adducemus ea solum, quæ è libro eodem περὶ ἀρχῶν de-
promsit Justinianus ad calcem Epistolæ ad Menam: *Διὰ τὸ ὅτι ἄνθρωπος ἦν ἰσχυρὸς, ἐξ ἀνθρώπου α-
θάνατος τὸ πνεῦμα, ὡς μετατρέψαι τὸ σαρκοῦς λέγων ἡρώδης καὶ δικαστοῦ λέγει, ἐξ ἡμιστοῦ ἀνομίαι, εἰς τὸ ἔχειν
εἰς τοῦ, εἰς τοῦ ἐν ἑλίον ἀγαλλιάσεως πῶς τῶς μετόχους σα' ἔργου ἐπὶ τῆς κινήσεως κεραιωμένων ἢ μονοχρῆ-
στον καὶ**

... Idcirco & homo factus est Christus, suo merito hoc sortitus, ut Propheta testatur, inquit: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo letitiae pro participibus tuis. Decebat siquidem illum qui nunquam ab Inigenito separatus est, coexistere Inigenito, & una cum ipso conglorificari.

VII. Quod si quis fallis illis Origenis assertionibus commovetur vehementius, sic praefatum eum fuisse sciat, antequam ad explicandum Incarnationis mysterium accederet: Quae quidem in aures humanas proferre, & sermonibus explicare, longe vires vel meriti nostri, vel ingenii ac sermonis excedit. Arbitror autem quia etiam sanctorum Apostolorum supergreditur mensuram: quin imo etiam fortassis totius creaturae caelestium Virtutum eminentior est Sacramenti istius explanatio. De quo nos non temeritate aliqua, sed quomodo ordo loci deposcit, ea magis quae fides nostra continet, quam humanae rationis assertio vindicare solet, quam paucissimis proferemus, suspiciones potius nostras, quam manifestas aliquas affirmationes in medium proferentes. Quae a Rufino ad texta suspicarent, si non de rebus obscuris disputaturus Origenes ita praefari soletet.

VIII. Nihilominus tamen ne sic quidem multorum criminationibus fuit immunis, Carpit ipsum Theophilus in 1, Pasch. Epist. quod ad animam Christi retulerit istud Pauli Philipp. 2, 7. Non rapinam arbitratus est esse aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens: unde concludit, Christi animam aequalem Deo Origenem credidisse, ac aequales proinde hominum animas, quae ejusdem sunt substantiae ac animae Christi, ipsamque Verbum neutiquam ad terrena, sed solam ejus animam venisse. Atque utinam vel ipsa Origenis verba representasset Theophilus, vel ad ipsa loca unde haec excepta sunt, digitum intendisset; facilius quidem & certius Origenis sensum per videremus; vercor enim ut vehementi concitatus odio, sic enim erat, satis bona fide cum Adamantio egerit. Certum est, cum semetipsum exinaniret Christus, nihil detrimenti passam ejus divinitatem, sed solam humanitatem laboribus fuisse obnoxiam; cujus cum praecipua pars anima sit, angustias illa sustinuit & dolores, ac exinanita proinde hoc sensu dici potest, & de summo illo felicitatis gradu dejecta, quo potitum fuisse illam censuit Origenes, cum irrupto amoris nexu Deo conjuncta, nondum humano corpori sese immerfisset. Quod ait ergo Apostolus: Hoc intelligat unusquisque in nobis, quod & in Christo Iesu; qui cum aequa forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens. facili negotio explicatur ad mentem Origenis. Christum ait Paulus cum in forma Dei esset, Deoque aequalis, non juxta humanitatem, sed juxta naturam suam divinam, sed juxta humanam naturam, cujus priorem animam locum tenet. Quo referendum illud Christi: Tristis est anima mea usque ad mortem. His in accommodum sensum ita deflexis retunditur Theophili oppugnatio, cum praefertim satis aliunde constet, pro certo habuisse Origenem Verbum Dei carnem in Christo fuisse factum. Millium instar erit unum id ejus testimonium de Procemio in libr. De princip. Species vero eorum quae per praedicationem Apostolicam manifeste eraduntur, ista sunt..... quia Iesus Christus ipse qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est. Qui cum in omnium conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt) novissimis temporibus seipsum exinanivens homo factus est: incarnatus est cum Deus esset, & homo mansit quod Deus erat, &c. Nisi quis forte haec a Rufino depravata caussetur. His subnectit Theophilus, cum dixerit Origenes *ἡ ψυχή* dictam *ὁμοίου* quod animarum amor in Deum, & charitas refrixerit, perituum ei consequenter fuisse animae Christi pristinum remississe amoris in Deum fervorem. Futilis ac negatoria hominis impotentis cavillatio. Cui consimilem alteram habet Guido Carmelita, cuiq; adsonat ista Paganini Gaudentii ratiocinatio. Animae propter peccata, juxta Origenem, corpora subeunt; anima ergo Christi peccatum admittit. Ac si quis illud Prophetae: Omnis homo mendax, usurpantem nunc aliquem velut sacrilegum redarguat, quod Christus homo sit, ac mendacem proinde dixerit. Ac si non aliquas etiam animas ad officia hominibus exhibenda deputasse Deum Origenes sibi finxerit, ut inferius demonstrabimus. Justinianus vero hoc ipsum Origenis delirium exagitant in Epistola ad Menam, his Athanasii utitur verbis: *ἐκείνος καταγνώσκειται ἑαυτοῦ πάντας δινομήσας πρὸς τὴν καρτίαν εἶναι πλὴν ἐξ αὐτοῦ σάρκα, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐξηρέται ψυχὴν ἀνθρώπων, ἢ θεὸν λόγον, καὶ ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν ἐπισημίαν αἰεὶ ζεῖν καὶ ἔσθαι.* Merito se de damnabunt omnes qui existimant ante Mariam esse carnem qua ex ea est; ac ante eam habuisse animam humanam Deum Verbum, & in ea ante adventum semper fuisse. Quibus non tam perstringi videtur Origenes, quam Apelles, alique qui Christum de caelo carnem detulisse censebant. In nefarium autem Origenis, quod exposuimus, dogma secundum suum & tertium intentat anathematismum Justinianus ad calcem Epistolae ejusdem ad Menam. Quod ad illam spectat animarum *ἁποπέσειν*, unde haec Origenis manaverunt de anima Christi commenta, de ea infra disputabimus. Inde sane pestiferam haeresim suam conflassent videntur Theodorus Mopsuestenus, & post eum Nestorius; inde & adductum Eutychem conjeccat Leo Papa in Epistola ad Julianum Coensem, ut duplicem Christi naturam

Guido Carmel. in Summa de Her. in Her. Origenis. Gaudent. in libr. de comparatione Dogmat. Origenis cum Philo. Sophia Platonic. c. 37. Athanasius in Epistol. ad Epictetum.

A turam *apud* *in* *habere* fuisse affirmaret, quasi animam illius tunc in cælo fuisse crediderit. Offensionem autem non haberet, quod dixit Origenes, quemadmodum homo ille, qui Verbo in una persona conjunctus est, Deum in se suscepit, ita nos quoque pro rata esse posse Dei participes, si gratia illud divinæ, non propriis meritis acceptum retulisset: sic enim Augustinus libr. De prædestinatione Sanctorum cap. 15. *Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset; ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus.* Item: *Ea gratia fit ab initio fidei sua homo quicumque Christianus, quæ gratia homo ille ab initio factus est Christianus.*

B IX. Memoria prodidit Theophilus Alexandrinus in prima Pæschali, & apud Theodorum in Dialogo, cui titulus *de* *verbo*, censuisse Origenem animam quam assumpsit Filius Dei, & ipsum Dei Filium unum esse, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. Hinc illi commoda vexandi pro more suo Origenis ansa, quam ipsi tamen extorquebimus. Nam primum agnoscit ibidem Theophilus de animæ Christi dignitate recte aliquando sensitisse Origenem, eamque Deo Verbo inferiorem credidisse. Præterea cum animam Christi & Verbum unum esse docuit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt; non unum esse voluit eadem unitate in specie, sed eadem unitate in genere. Unitas enim Patris & Filii in eo convenit cum unitate Verbi & animæ, quod ad idem genus; unitatem nempe utraque referatur: in eo autem differunt, quod unitas Patris & Filii sit unitas naturæ, unitas essentialis; unitas vero Verbi & animæ, sit unitas hypostatica, unitas personæ. Quemadmodum enim cum Solem pulchrum dico, & domum pulchram; utriusque pulchritudinem eandem dico genere, discrepantem specie; alia quippe est domus pulchritudo, alia Solis; pessime enim vero mecum egerit, si quis inde me lumen domui tribuisse; Soli fundamentum, contignationes, & fastigium calumniatur. Nec fictitiam esse & frivolum hanc distinctionem offendit illud Athanasii in Symbolo: *Sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus.* Nam cum anima constet homo & corpore, tamquam partibus unum aliquid efficientibus; Deus autem & homo, non tamquam partes Christum constituant; fieri enim non potest, Deum esse partem totius alicujus; falsum erit, Deum & hominem unum esse Christum, sicut anima rationalis & caro unus est homo; nisi eandem repetamus distinctionem quam supra adhibuimus, Deum & hominem unum esse dicentes Christum eadem unitate in genere, qua anima rationalis & corpus est homo; at non eadem unitate in specie.

C D X. Gennadius Massiliensis in libro de dogmatibus, quem Augustino quidem falso ascripserunt cap. 2. sic scribit: *Natus est ergo Dei Filius ex homine, & non per hominem; id est, non ex viri coitu, sicut Ebion dicit: sed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo secum afferens, sicut Marcion, Origenes, & Ebion affirmant.* Quæ si ad examen revocemus, fridem amittent. Falsum quippe est arbitratum Marcionem carnem de cælo Christum attulisse. Sensit ille quidem, præceptorem suum Cerdonem affectatus, quid quid actum in terris à Christo, & administratum est, specie tantum, non revera gestum fuisse; nec veram induisse carnem, sed apparentem. Quem errorem in proxime sequentibus cum Gennadius ipse confutet; hic vero intactum prætermittat, intellexit haud dubie verum ac solidum corpus Christo à Marcione fuisse tributum, contradicendum alioquin hoc quoque loco, si falsum corpus Christo ascripserunt ipsum existimasset. Simile quidpiam de Marcione scriptum reliquit Vigiliius lib. 3. contra Eutychem. *Eutychna hæresis in id impietatis prolapsa est errore, ut non solum Verbi & carnis unam credat esse naturam: verum etiam hanc eandem carnem non de sacro Maria virginis corpore adsumtam, sed de cælo dicat, juxta insanandum Valentini & Marcionis errorem, fuisse deductam. Ita pertinaciter Verbum carnem afferens factum, ut per virginem, ac si aqua per fistulam transisse videretur; non tamquam de Virgine aliquid quod nostri sit generis, adsumsisse videatur.* At falsum esse carnem solidam in Christo Marcionem agnovisse declarant Tertullianus, & Philastrius; Epiphanius, & Theodoretus. Nec verius est persuasum illud fuisse Origeni, quod ei affingit Gennadius; verba siquid ejus hæc sunt Hom. 14. in Luc. *Quod quidem & adversus eos facit, qui negant Dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed celestibus & spiritualibus fuisse contextum. Si enim de celestibus, & ut illi falso adserunt, de Syderibus, & alia quadam sublimiori, spiritalique natura corpus ejus fuerit, respondeant quare, &c.* Homilia quoque 17. in eundem Evangelista, ad id quod habetur, c. 2. v. 34. *Et in signum cui contradicetur: Omnibus que narrat historia de Salvatore, contradicatur. Virgo mater est, signum est cui contradicatur. Marcioniste contradicunt huic signo, & ajunt penitus cum de muliere non esse generatum: Ebionite contradicunt signo, dicentes ex viro & muliere ita natum esse, ut nos quoque nascimur. Habuit corpus humanum; & hoc signum est cui contradicatur, alii enim dicunt cum venisse de cælis.* Hoc vero errore penitus implicatum fuisse Eutychem confirmat Fulgentius Respons. 4. ad Ferrandum Diacon. Huic præluserat Apelles, cujus insaniam illam exponit Epiphanius Hæc. 44. cap. 2. & Theodoretus libr. 1. Fab. Hæret. cap. 25. Apellitas autem veneno suo Orientem inficientes coercuit Origenes, uti in ejus vita declaravimus: necdum in eorum væcordiam consensit.

E F

Tertull. l. 3. contra Marc. cap. 11. & toto libr. de carn. Chr. & passim. & Philast. Hæc. 44. & 45. Epiph. Hæc. 41. c. 1. & Hæc. 42. c. 2. Theodoret. Hæc. Fab. lib. 1. c. 24.

A Trahi quoque illud potest in calumniam quod habet Origenes in Apologia Pamphili: Sed & circumfisionis eius ratio nobis quidem non generabit maiorem angustiam. dicentibus eum consequenter humano corpore & circumfisionem esse, & praputium eius terra mandatum fortassis usque ad tempus: aut si aliter est, in alia disputatione requiritur. Hæc tamen eius circumfisionis satis coangustabit eos qui ex diverso sunt; (id est, ἰεροπόλιτις, qua notione eadem locutio alibi usurpatur:) spirituale enim corpus quomodo poterat circumfidi ferro terreno? Propter quod non erubuerunt quidam ex ipsis de praputio circumfisionis eius etiam libros edere, quibus ostendere conarentur quod in substantiam cesserit spirituale. Non minus autem angustabuntur etiam illi qui animale corpus dicunt esse corpus Christi. Ergo animale corpus Christo abjudicat: sed & humanū, humanum siquidē corpus animale juxta Apostolum 1. Cor. 15. 44. & seq. Verum res aliter putanda est. Valentiniānos siquidem perstringit, qui cum triplex hominum genus esse sciscerent, πνευματικῶν, ψυχικῶν, & σαρκοῦ, & γήινου ab illis dicebantur, & priora duo salutem æternam allequi posse, posterius neutiquam; Christum non πνευματικῶν solum, sed ψυχικῶν etiam naturam assumisse definebant. Testem damus Irenæum apud Epiphanium: *Επιφάν. διὰ καὶ κόσμον κατεσκεύασεν λέγει, καὶ ἡ σωτῆρα δὲ ἐν τῷ ἄδειῳ ἐγένετο τὸ ψυχικόν, ἐπὶ καὶ αὐτεξούσιον ἔστιν, ἡρ. 31. ἔπος αὐτοῦ σώσει. ὅτι ἡ ἐμὴ ἐκείνη, τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν εἰληφέναι φάσκουσιν. ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχαῖμὸς τὸ πνευματικόν, ἀπὸ δὲ τῆς δημιουργοῦ ἐκείνου τὸ ψυχικόν. καὶ ἔστιν, ἀπὸ δὲ τῆς ἰσχυρίας ἀπειθείας, σῶμα ψυχικόν ἔχον ἰστίαν, κατεσκευασμένον δὲ ἀπὸ τῆς τέχνης, πρὸς τὸ καὶ ὁρατὸν, καὶ ἀφαιρητὸν, καὶ παθητὸν καὶ ἄβυστον, καὶ ἄβυστον, δὲ ἐπὶ ἐπιπέδον εἰληφέναι λέγουσιν αὐτόν. καὶ ἡ ἐκείνη δὲ ἐκείνου ἐστὶν ἐκείνη.* Quocirca & mundum conditum esse dicunt, & servatorem ad animale illud devenisse, quoniam libertate arbitrii pollet, ut id servaret. Quibus enim salutem comparaturus esset, eorum primitias assumisse dicunt; ab Achamoth quidem spirituale, ab Opifite vero animale Christum inuisse: propter administrationem autem suam circumpositum ei fuisse corpus animali naturæ præditum, ineffabili vero arte constructum, ut videri, tangi & pati posset. Nihil autem materia constans illum suscepisse dicunt; materiam quippe salutis neutiquam esse capacem.

XIII. Ac cogitanti mihi unde hanc de se violatæ humanitatis Christi, eique falsi affecti corporis suspitionem commoverit Origenes, locum unum præter superiores duos reperi, unde hæc potuit oriri criminationis. Is habetur Tract. 35. in Matth. *Venit ergo traditio talis ad nos de eo, quoniam non solum duæ forme in eo fuerunt; una quidem secundum quam omnes eum videbant; altera autem secundum quam transfiguratus est coram Discipulis suis in monte, quando & resplenduit facies ejus tanquam Sol, sed etiam unicuique apparebat, secundum quod fuerat dignus. Et cum fuisset ipse, quasi non ipse omnibus videbatur. Et paulo post: Et non mihi videtur incredibile esse traditio hæc, sive corporaliter propter ipsum Iesum, ut alio & alio modo videretur hominibus; sive propter ipsam Verbi naturam, quod non similiter cunctis apparet. Si autem hoc ita se habet, possibile est solutionem ejus invenire quod queritur. Quoniam etsi frequenter eum viderunt turba venientes cum Iuda, nihilominus opus habebant propter transformationes ejus qui eum ostenderet eis, habens notitiam ejus familiariorē per multam commorationem cum eo, ut intelligeret transformationes ejus secundum quas suis apparere solebat. Hoc idem significatur etiam per Iohannem Evangelistam, ubi sciens Iesus quæ super ventura erant ei, procedens foras dixit: Quem queritis? At illi dixerunt, Iesum Nazarenum. Et dixit eis: Ego sum: & abierunt, & ceciderunt retrorsum. Vides quia non eum cognoscebant, cum frequenter vidissent, propter transfigurationes ipsius. Hæc repetere necessum habuimus, ne quid de sententia Origenis deciperetur. Qui ergo frequentem formarum mutationem Christi corpori assignasse Origenem intellexerant, adeo ut aliud aliudque singulis appareret; proclive iis fuit existimare mutuatitium illud, & artificia conflatum substantia, non proprium, nec nostri simile, eundem credidisse. Si quem autem offendit commentum illud, varias Christum induisse formas, & sese pro libitu versipellem fecisse: notet ille propositum fuisse hoc ab Origene, tamquam ab aliis sibi traditum, non velut à se confictum; ut rem minime incredibile, non quali compertam; dubitando, nõ asserendo.*

XIV. Inter novem criminationes quas Origeni impingi solitas refutat Pamphilus in Apologia, tertia illa est, quod dicunt eum secundum Arteman vel Paulum Samosatenum, purum hominem, id est, non etiam Deum dicere Christum Filium Dei. Nicephorus quidem libr. 17. cap. 27. de Christo dixisse Origenem tradit, ἐν τῷ βιβλίῳ ἀποστόλων. Cyriacus quoque, apud Symeonem Metaphrastem vitæ ejus scriptorem, Origenistas Palæstinam sexto sæculo infidentes dixisse affirmat Christum non esse unum ex Trinitate. Hanc criminationem aliis superius à se commemoratis valde contrariam esse dicit Pamphilus, sed multo magis etiam quartæ repugnat, quam in proxime præcedentibus examini nostro subieimus; unde alterutrius falsitas manifeste elucet; sed clarius etiam tertia illa convellitur ex sexcentis Origenis adversus Ebionem, vel traditam ab Ebione doctrinam argumentis. Quæ si quis colligere velit universa, otium suum in re notissima demonstranda disperdet. Satis ille erit, quem è primo Origenis de principiis libro Pamphilus adducit.

XV. Proxime commemoratas calumnias hæc excipit in laudata toties Apologia: *Quinta illa*

BVT
Z

illa criminatio est, qua asserunt cum duos Christos predicare. Fuit ea vox improbi primum Marcionis, alterum Christum Tiberianis ortum temporibus agnoscentis; futurum alterum, in Judaici status restitutionem destinatum censentis, uti commemorat Tertullianus lib. 4. contr. Marcion. cap. 6. Nihil autem huic consentaneum vel simile fuisse Origeni obiectum liquet ex Pamphili responsione. At deinde Nestorius cum duplici Christum persona constare profiteretur, duos Christos induxisse, ipso licet reclamante, dictus à Patribus & creditus est. Nec satis extat parne aliquid vel diversum Adamantio affictum sit. Hanc certe qualemcumque criminationem, cum superioribus pugnantem, tribus Origenis ipsius testimonii infrigit Pamphilus. In congerendis ex magna copia pluribus, quæ unicuique obvia sunt, frustra labor impenderetur à nobis; cum præsertim in Origenianis quæ super sunt lucubrationibus, ne vel minimum quidem erroris hujus vestigium reperisse meminerim.

XVI. Catena in Psalmos à Balthasare Corderio edita, ad versum 3, Psalmi 42. exhibet verba hæc ex Origene: Ἐχρυσὸν ἀρχιερέα μέγαν ἰσχυρὸν ἰδὲ τὸ θεῶν ἐνδεδυμένον. *Habemus Pontificem magnum Iesum, qui indutus est Filio Dei.* Quæ locutio sane male sonat, & eam hæresim sapit, quam deinde propugnavit Nestorius. Nam si Verbi divinitas humanitati Christi circumposita, & humanitas divinitate induta intelligitur, ut ex voce ἐνδεδυμένον intelligi decet; impellitur utique ex eo animus ad fingendam sibi χριστὸν duntaxat quamdam, & χριστὸν utriusque naturæ convenientiam; qui fuit Nestorii error. At si Verbi divinitatem dicas assumisisse & induisse humanitatem Christi, significabitur hypostatica ἕνωσις. Quæ ergo hic ad defensionem Origenis præscriptione utemur? communi illa scilicet, & quæ hoc opere sæpe nobis usurpanda est; cum res hac ætate nondum fuissent dissertationibus illustratæ & excussæ, in lubrico versatum Origenem lapsus veniam mereri. Adde Catenam, unde fragmentum hoc petitum est, aliasque generis ejus collectiones pæne omnes levis admodum esse fidei, ut alio loco demonstramus.

XVII. Progrediamur ad aliud Origenis pensitandum dogma, quod Tract. 27. in Matth. continetur: *Quidam autem de publicis quidem & manifestis capitulis non dissentiunt; ut puta de uno Deo, qui Legem & Evangelium dedit, aut de Christo Iesu primogenito universæ creaturæ, qui in fine sæculi secundum predicationes Prophetarum venit in mundum, & suscepit in se veram humanam carnis naturam, ut etiam natiuitatem subiret ex Virgine, & mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis, & deificavit quam suscepit humanam naturam.* Quo sensu deificatam à Christo naturam humanam dixerit, dubitari potest: nam si vocem illam, deificare, ita accipiamus quasi Verbum in naturam humanam convertum, & naturam proinde corpoream in Deum esse mutatam, ejusdemque esse ac Verbum substantiæ voluerit Origenes, manifestus erit utique capitalis illius erroris, quem Apollinaris in Ecclesiam iniecit; vel huius erit potius flagitii reus, quod in se Eutychianorum secta quædam concepit, dum humanam Christi naturam in divinam post mortem ejus & resurrectionem transisse decerneret. At si humanam Christi naturam exuta post mortem infirmitate divinam quamdam suscepisse qualitatem modo significavit, eequid invidiam illi vel movebimus, vel moveri hoc nomine patiemur? Atque eo propius spectant verba Origenis. Verisimile sane est veterem Origeniani in Mathæum Commentarii Interpretem vocem hanc, deificavit, qua utitur, è Græco, ἐθεώσατο, vel, ἐθεοποίησατο, reddidisse. Atqui humanam naturam in Christo statim post conceptum θεοθνήσκει, & θεοποιεῖσθαι complures Ecclesiæ Patres pronuntiarunt. Gregorius Nyssenus in Jambicis:

Ὅτι τὸ θεώσαν, καὶ θεοποιεῖν, εἰς θεὸν.
Ita quod deificavit, & quod deificatum est, unus est Deus.

Chrystostomus Homilia 2. de Ascensione, in qua Christum dicit τοῦθ' ἡμεῖς ἐλθεῖν, καὶ ἡμεῖς φέρον ἡ ἀναλαβεῖν, & θεώσαι. *Venisse ad nos, & nostram naturam assumisisse ac deificasse.* Johannes quoque Damascenus lib. 3. De fid. orthod. cap. 12. σάρκα ὑπὸ τῷ λόγῳ θεοθνήσκει αἰσθητῶν in Christo, & Christi jam resurgentis θεοποιεῖσθαι carnem dixit. Atque illud est quod sibi vult Augustinus libr. contra Sermon. Arianorum cap. 8. cum ait: *Ergo & ista humanitas illius divinitatis nomen accepit.* Huic ipsi figuratur naturæ, quæ θεοθεῖσα, & θεοποιεῖσθαι, simul ut eam assumit, & in terris versatus est Christus, dicta est, aptius etiam voces istæ conveniunt, postquam mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis. Nam per mortem mortalium corporum imbecillitatem deposuit ipsius corpus, & virtutem quamdam divinam suscepit.

Orig. lib. 3. *Hanc Origeniani loci, quam damus, expositionem confirmat ipsius Origenis ad Celsi cavillationes responsio:* τὸ θεοποιεῖν, inquit, αὐτῷ σῶμα, καὶ τὴν ἀνθρώπινον ἐν αὐτῷ ψυχῆ, τῇ πρὸς θεοῦ ἔμμενον κοινωνία, ἀλλὰ καὶ ἐνώσει, ἀνακρίσει, τὰ μέγιστα φανερὰ ποσειδωνίαν, καὶ τὸ ἐνεῖναι θεοποίησθαι νεοκωνωνίαν εἰς θεὸν μετὰ θεοποιεῖσθαι. Tum Christi corpus cum materia confert, omnium per se qualitatum experte, eas vero recipiente, quascumque ei Opifex rerum indere voluerit: deinde addit:

A addit: τὸ σαρκὸς ἐν τῇ ποίτησι. Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐν σαρκὶ, ὁμοίως θεῷ ἐκλήθηται, μεταβαλεῖν εἰς ἀδιαι-
ρον καὶ θεῖαν ποιήσας; Et paulo post: ὁμοίως δὲ ἔφησεν ὅτι ἕκαστος ἀνθρώπων ἀμείβετον ποίτησας πᾶν
ἐπισημαίνον πᾶσαις ποίτησιν ὅλων, ποῖς δὲ δυνατὸν καὶ τὴν σάρκα ἔχειν ἀμείβεσθαι ποίτησας γὰρ οὐκ ἔστιν ἰσοδύνα-
τον ἐκείνῳ ἢ πᾶσι ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἀνοήτοις ἀπὸ τόποις πολιτευομένοις, καὶ οὐκ ἔχουσιν τὰ τῆς σαρκὸς ἀδιαι-
ρέτως ἴσως;

XVIII. Est apud Hieronymum in Jerem. 22. Jechoniam filium Joakim, qui annulo com-
paratur, & vas contritum, ac vir sterilis appellatur, ad Christum retulisse Origenem libr. 5.
Stromat. quæ intercederunt. Optime Sixtus Senensis: *Credibile è libris qui exstant, Origenem*
hæc utpote allegorice exponentem protulisse de Christo, eo sensu quo Paulus ausus est dicere Christum
factum pro nobis peccatum, maledictum, execrationem, hoc est, oblationem pro peccato, & maledictio.
234.
nem cui eramus obnoxii. Quod si quis præterea hæc Jeremiæ ad Isaïæ 52. 14. & 53. 2. 3. expen-
derit, Origenis interpretationem minime mirabitur.

XIX. Cum Patrum aliquot testimonii sese tueantur Ubiquitæ, quorum verba vel
male intelligendo pervertunt, vel male interpretando corrumpunt; pari quoque jure Ori-
genis patrociniū asciscere poterant, qui Tractat. 34. in Matth. scriptum id reliquit: *Non ali-*
quo quidem loco apparebit Filius Dei, cum venerit in gloria sua, in altero autem non apparebit. Sed sic-
ut ipse secundum comparationem fulguris excursoris adventum suum voluit demonstrare dicens: Si
dixerint vobis: Ecce in deserto, nolite exire; Ecce in domo, nolite credere. Sicut enim fulgur egre-
diens ab Oriente, & apparet usque ad Occidentem, sic erit adventus Filii hominis: sicut enim fulgur
egrediens ab Oriente, & propterea quod omnia implet apparet usque ad Occidentem; sic cum venerit
Christus in gloria sua, propterea quæ ubique futurus est, & ipse in conspectu omnium erit ubique, &
omnes ubique exunt in conspectu ipsius, & sic constituentur ante sedem gloriæ ejus, hoc est ante re-
gnam ejus, & potestatem dominationis ipsius. Id solvere se putat Genebrardus, seu quisquis
verba hæc ad oram attextuit: *Ubiq; futurus Christi adventus, sed successivo.* At repugnat ful-
guris exemplum, quod non successive, sed eodem ferme puncto temporis Orientem & Oc-
cidentem collustrat, *propterea quod omnia implet.* Ego vero non humanitatis Christi corpo-
re usurpanda oculis, sed divinitatis menti apparituræ præsentiam significari censeo. Faci-
unt fidem quæ proxime præcedunt: *Quanto magis recte dicuntur omnes Gentes ante eum con-*
gregande, & constituende, quando palam omnibus tam bonis quam malis, tam fidelibus, quam infide-
libus fuerit factus manifestus, ante oculos mentis eorum jam non fidei aut diligentia alicujus inquisi-
tionem reperitus, sed ipsius divinitatis suæ manifestatione prælitus. Fidem quoque faciunt, quæ
Tractatu in Mattheum superiore leguntur, in quo hæc edisserens, *Homo quidam per ægre pro-*
ficiscens, &c. quærit qui peregrinari dici possit Christus, quem ubique esse Literæ sacræ de-
monstrant: tum subicit Christum qua est Deus Verbum, & Sapientia, & Justitia, & Veritas,
corporeo ambitu non circumcludi, & secundum divinitatem suam ac virtutem ubique esse,
sed secundum dispensationem corporis quod suscepit, peregrinari. Idem adstruit Homil. 6. in Luc.
& Christum, qua virtus est Dei, omnia pervadere docet, cælestia, terrena, & inferna. Et
libr. 10. in Epist. ad Rom. postquam Christum non alicujus loci terminis circumscribi, sed
ubique penetrare, & per omnia diffundi declaravit; *Sed ita, inquit, debes sentire de Christo,*
tamquam de Verbo, & Veritate, & Sapientia, & Justitia Dei. Hæc autem omnia non in loco quaruntur,
sed ubique adsunt, neque ab inferni locis evocantur, sed mente sola, intellectuque capiuntur. Atque
ita intelligendus Tom. 2. in Johann. p. 82. cum ait: *ἡ δὲ ταῦτα ἄλλα μαρτύρια τῶ ἀπὸ θεοῦ ἔ-*
σθαι λέγει ἔστι, τὴν προσημαίνον ἀπὸ ὁμοίας ἀπὸ ἐπὶ διδασκαλοῦ, διήκουσαν ὅτι πάντα τὸν κόσμον, καὶ τὰς φύκας τὰς
λογίας, ὅτι φησὶ μὲν ὅτι ὁμοίως ἔσθαι ὅτι οὐκ ἔστιν ὁμοίως, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁμοίως.

XX. Sequitur placitum aliud Origenis de morte Christi, non hominibus solummodo
utili, sed Angelis etiam, & sideribus, ac rebus creatis quibuscunque. Ab eo si quis alienum
penitus fuisse Origenem pertendere velit, candorem ille omnem ac pudorem projiciat ne-
cesse est, cum hanc in eo sententiam castigent ac eò arguant Veteres plerique, & cum claris
ac iteratis testimoniis consignatam reliquerit. Sed quoniam res intricata est & perplexa, ac-
curatius videtur perscrutanda.
XXI. Theophilus Epistola Paschal. 2. sensisse eum queritur; *Christum pro Daemonibus ac*
spiritualibus nequitiis apud Superos adfigendum eruci; atque hæc dicendo deinde amplificans
pro more suo & extendens, multa inde pestifera consequi ostendit. Ac hujus deinde
auctoritate & verbis ad eundem profligandum errorem usus est Hincmarus in libr. De præ-
destinatione, cap. 27. Non aliter Hieronymus Apolog. adv. Rufin. libr. 1. cap. 5. *Origeni tuo,*
inquit, licet Christum dicere sæpe passum, & sæpius passurum, ut quod semel profuit, semper profit as-
sumum; & Epist. 61. ad Avit. cap. 4. *Cumque dixisset, (Origenes) juxta Iohannis Apocalypsim,*
Evangelium sempiternum, id est, futurum in cælis, tantum præcedere hoc nostrum Evangelium, quã-
tum Christi prædicatio Legis veteris sacramenta; ad extremum intulit (quod & cogitasse sacrilegum
est) pro salute Daemonum Christum etiam in aère, & in superis locis esse passurum. Et licet ille non
dixerit, tamen quod consequens fit intelligitur: sicut pro hominibus homo factus est, ut homines libera-
ret,

Sixt. Sen.
ib. 5. Bibl.
Annos.

UNIVERSITÄT
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ret: sic & pro salute Dæmonum Dum futurum quod sunt ii, ad quos venturus est liberandos. Tum A
 verba ipsa Origenis exhibet, unde accusationi suæ robur addat, & nos ea quoque infra referemus. Notandum interim diserte affirmare Hieronymum neutiquam dixisse Origenem Christum pro salute Dæmonum Dæmonem futurum, quod neque apud illum legerat Theophilus; sed ex Origenis dictis id uterque ratiocinando collegit; cum Christum tamen Angelis & cælestibus Virtutibus in sua quibusque forma apparuisse scripserit, ut ostendemus paulo post. Superiorum etiam similis est Orosii apud Augustinum aduersus Origenistas conquestio in Commonitorio, quod inter Augustini opera, in capite libri contra Priscillianistas & Origenistas edi solet; De corpore vero Domini sic tradiderunt, quia cum usque ad nos veniens Filius Dei post tot millia annorum otiosus eo usque non fuerit, sed prædicans remissionem Angelis, Potestatibus, atque uniuersis superioribus, cum qualitate forme eorum quos visitaret assumeret, usque ad palpabilitatem carnis assumptionis specie transiisse. Ex eo quoque potissimum Origeni confassæ inuidiam Ægyptios Episcopos refert Posthumianus apud Sulpitium Severum Dialog. 1. cap. 2, quod in ejus libris legeretur, quia Dominus Iesus, sicut pro redemptione hominis in carne venisset, crucem pro hominis salute passus, mortem pro hominis æternitate gustasset, ita esset eodem ordine passionis etiam Diabolum redempturus: quia hoc bonitati illius, pietati que congrueret, ut qui perditum hominem reformasset, prolapsum quoque Angelum liberaret. Hinc Bernardus Serm. 44. in Cantic, Cantic. Denique, inquit, operatus est salutem in medio terra: numquid & in medio aëris? Hoc aduersum Origenem, qui in aëre Dominum gloria de nouo pro Dæmonibus impudenti crucifigit mendacio, cum hujus conscius mysterii Paulus affirmet, quod resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur: & Albertus Magnus in Epistolam 8. Dionysii: Non quod futurum sit Christum iterum pati, secundum Origenis errorem, Pejus quid ex ipsis Origenis verbis representat Justinianus Imperator in Epistola ad Menam, futurum nempe ut pro Dæmonibus crucifigatur Christus, idque sæpenumero per sæcula futura. Tum in subiectis huic Epistolæ anathematismis Origenem tangit, cum eos damnat qui dixerint Verbum Seraphinum factum esse Seraphimis, & similem reliquis cæli Virtutibus; & cum addit anathema esse qui dixerit, Christum in sæculo futuro crucifixum iri pro Dæmonibus, sicut & pro hominibus. Unde Nicephorus inter hæreses Origeni adscriptas damnatam illam fuisse refert, ἵτι ὑπὲρ δαιμόνων δεῖ τὸ χριστὸν ἐν σαυρωθῆναι, & πάλιν τὸ αὐτὸ εἰς ἐσχάτους αἰῶνας παθεῖν ὑπὸ τοῦ πνευματικῶν ἡ πονηρίας ἧβ' ἐν τοῖς ἑσπερανίοις. Oportere Christum crucifigi pro Dæmonibus, & sapius in futuris seculis idem perpeti à Spiritibus nequitie qui sunt in cælestibus. Horribile vero est & execrandum quod Johannes Damascenus in libro De Hæresibus Origeni persuasum fuisse ait, nempe Christum una cum Diabolo à Rege gubernatum iri, eumque in crucem actum Dæmonibus falsa denuntiaturum. D

Nicephor. lib. 17. c. 27.

XXII. Nunc triuis omittis, ex ipso fonte hauriamus. Origenes Homilia 10. in Luc, ex eo probat Jesu Christi adventum Veteris Testamenti Patribus profuisse, quod cælestibus profuerit, juxta Apostolum Col. 1. 20. Quo Pauli loco in eandem abutitur sententiam Hom. 2. in Levit. & libr. 5. in Epist. ad Rom. Hoc autem cælestium nomine, non Angelorum modo ordines, sed sidera quoque notavit, utpote quæ non anima modo, sed ratione etiam prædita censuerit. Quæcunque autem ratione pollent, peccato esse obnoxia, ac proinde purificatione indigere arbitratus est; purificationis vero officium illis morte sua exhibuisse, salutemque procurasse Christum, ἀπροσέει πάντες ἕτηνοσόν, πλὴν τῆς ἀνδροπάων σωτηρίας, καὶ πάντες λογικαί. Sic error errori cohæret. Rationalia porro enumerans Tom. 1. in Joh. p. 32. Angelos in iis, homines, ac Dæmones collocavit. Astris autem animam addidit, è supernis nimirum cœlitum ordinibus depromtam, ad quam per æque mortis Christi beneficium pertinuerit. Commenta illa palam profert Tom. 1. p. 38. in Johan. Christumque asserit magnū esse Pontificem, non pro hominibus modo, sed pro omni etiam quod rationis esset capax; atque ita demum concludit: Καὶ γὰρ ἀποπον ὑπὲρ ἀνδρωπάων μὴ αὐτὸν φάσκον ἀμαρτημάτων γενεαδὲ θανάτου, ἀλλ' ἐπὶ ἄλλοι τινὲς πᾶσι τῶν ἀνδρωπάων ἐν ἀμαρτημασί γενημένους, ὡς ὑπὲρ αἰσρων, ἡδὲ τῶν αἰσρων παύλου καθαρῶν ὄντων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν πᾶσι ἰωὲ ἀνεργωμένων. ἄσπρα δὲ ἐκ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ἀπὸ ὑπερβολῆς τῶ τοῦ ἕρητας. Simile quid innuit Tom. 2. in Johann. p. 69. cum Christum lucem esse ait, non hominum duntaxat, sed & eorum omnium qui rationis capaces sunt. Nec his finibus mortis Christi pretium & valorem circumscriptis visus est, sed ad res creatas omnes portexisse: ait enim Tom. 13. in Matth. p. 113. Christum passum ὑπὲρ ἀνδρωπάων, ἡ καὶ ὅλα τὰ κτίσματα: & Tom. 2. in Johan. p. 58. ἡ τὰ πάντα ἐστὶ καὶ τὸ πᾶν τῶν κτίσεων, ὅτι ἐδύτο ἡ κτίσις ὑπὲρ τοῦ ἰεροῦ θρωσθῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡ λαὸ καὶ τὸ ἅπ' ἀνδρωπάων γένος, μακαρίας καὶ θείας δυναμείας ἐνανθρωπήσας, ἡ τις διαρθεύεται καὶ τὰ ἐκ τῶ γῆς. F

XXIII. Non satis vero ipse sibi videtur constare, cum rationem modumque explanat, quo res rationis compotes à corruptionis seruitute Christus liberavit. Nam singulis Angelorum ordinibus, in sua unicuique forma apparuisse, Evangelium prædicasse, & in cælo denique mortem pro iis obiisse scifeere videtur aliquando. Velut cum ait Hom. 8. in Gen. Considerandum est, quia Angelus hæc refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic

A hic Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita & inter Angelos habitu esse repertus ut Angelus. Et cum Tomo 15. in Matth. p. 373. Angelos Christi Discipulos appellari posse asserit: φράσην γὰρ καὶ ἐπὶ τοιαύτας δυνάμεις τῶν μαθητῶν ἵνα εὐλογῶν, ἵνα μὴ μόνον οἱ ἀνθρώποι αὐτῶν μαθητεύουσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγγελοὶ διὰ τὸ εὐλογῆσαι αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ κυρίου. Et cum Tom. 8. contr. Celli. Christum dicit πολλῆν δυνάμιν ἐπιστασιαστικῆν καὶ καθαρόν, ἢ θεοσεβείας λόγον τῆ πάσης ἢ ἀνθρώπων ἐπιμελήν, ἢ φιλοσοφίαν δὴ, inquit, πορευτιθεὶς καὶ λέγων, ὅτι ἐγὼ ἢ ἀλλων λογικῶν καὶ διοικητῶν διοικήσεως, καὶ θεραπεύσεως, καὶ μελαγχολίας ἢ δόσος τῆς κακίας. Et cum primo in Johannem Tomo p. 32. Servatorem ait factum omnia omnibus, ut omnes lucrificeret, quicumque salutem adipisci poterant, quod rationis essent participes; tum res ratione pollentes recenset, earumque triplicem constituit seriem; ac primam Angelis assignat, & dubitat deinde, posterioresne partes adscribat hominibus, an ἴσως καὶ ἀλλοθινῶν, quorum ē numero Dæmones, vel omnes, vel aliquos esse autumat. Et cum libro primo Commentariorum in Epistolam ad Rom. quaerit, annon Christus manifestatus in carne, cum apparuerit Angelis, juxta Apostolum, eis absque Evangelio non apparuerit: tum subjicit deinde: Si ergo cum apparuit, nobis omnibus hominibus non sine Evangelio apparuit, consequentia videtur ostendere, quod etiam Angelico ordini non sine Evangelio apparuerit, illo fortassis quod aeternum Evangelium à Iohanne memoratum supra edocuimus. Si vero etiam in reliquis caelestibus ordinibus tale aliquid gestum esse ab eo suspicandum sit, in ea qua singuli quique sunt forma apparuit eis, annuntians pacem, quoniam quidem per sanguinem crucis suae pacificavit non solum quae in terra, sed quae in caelis sunt, etiam tu apud te metipsum discutito. Et cum Homil. 1. & 2. in Levit. Christum in caelestibus vitam corporis sui virtutem, velut corporale quoddam sacrificium immolasse ait, & caelestia eatenus pacificasse per sanguinem suum, quatenus in caelis pro munere oblati sunt.

At contra una morte in terris obita rebus universis ratione instructis salutem promeruisse Christum pluribus locis docerit. Nam praeter magnam eorum partem qui supra de-promoti sunt, unde id facile colligas, & hunc praefertim Tomi in Johannem prioris, p. 38. in quo Christus dicitur μέγας ἀρχιερεὺς, ἢ ὑπὲρ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντος κοσμοῦ, τὴν ἀπαξ θυσίαν προσενεχθεὶς αὐτὸν ἀνεγκύων. & istum praeterea ē Tom. 7. contr. Celli, ὑπέστη ὡς σοφοὶ καὶ τέλειος, ἀπὲρ ἑαυτοῦ ὑπομένει ἢ ὑπὲρ πάντος ἢ ἡμῶν ἢ ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἢ λογικῶν πάντων, παράσποντα unus ille pro omnibus esse possit, qui habetur in fine libr. 5. in Epist. ad Rom. ubi mirari se dicit, quos-

D dam contra hanc evidentissimam Pauli sententiam velle asserere, quod in futuris iterum seculis vel eadem vel similia pati necesse sit Christum, ut liberari possint etiam hi quos in presenti vita dispensationis ejus medicina sanare non potuit. Et paulo post: Sed ad haec, inquit, nos breviter prout possumus respondebimus. Manere quidem naturae rationabili semper liberum arbitrium non negamus, sed tantam esse vim crucis Christi, & mortis hujus quam in saeculorum fine suscepit, asserimus, ut ad sanitatem & remedium non solum praesentis & futuri, sed etiam praeteritorum saeculorum; & non solum humano huic nostro ordini, sed etiam caelestibus Virtutibus, ordinibusque, sufficiat. Secundum sententiam namque ipsius Pauli Apostoli Christum pacificavit per sanguinem crucis suae, non solum quae in terra sunt, sed & quae in caelis: vel ille ē lib. 2. ἐπὶ ἀρχῶν, cap. 3. Docet autem, inquit, sanctus Apostolus, quod Christus in eo saeculo quod ante hoc fuit, non est passus, sed nec in illo quidem quod ante ipsum fuit: & nescio si enumerare sufficiam quanta fuerunt anteriora saecula in quibus passus non est. Ex quibus tamen sermonibus Pauli ad occasionem hujus intelligentiae (ut verum proferam) facile deveniemus, ait enim: Nunc vero semel in consummatione saeculorum ad refellendum peccatum per hostiam sui manifestatus est. Semel ait enim hostiam effectum, & in consummatione saeculorum ad refellendum peccatum esse manifestatum. Sed Rufini tamen perfidiam denuo recordemur.

At vim eam licet morti quondam in terris Christo illatae tribuant loci supra adducti, quae hominum Angelorumque servandis ordinibus sufficeret; iterum tamen in sequentibus saeculis passurum Christum videtur affirmare Hom. 1. in Levit. Nisi quia forte, inquit, hoc intelligi voluit (Moyse) quod sanguis Iesu non solum in Hierusalem effusus est, ubi erat altare, & basis ejus, & Tabernaculum testimonii, sed & quod super illud altare quod est in caelis, ubi & Ecclesia primitivorum est, idem ipse sanguis aspersus erit. Manifestus vero erroris hujus locus ille est quem exhibet Justinianus in Epist. ad Menam ē lib. 4. περὶ ἀρχῶν. Sic ille vulgo editus est: ὅτι καὶ ὑπὲρ δαιμόνων δὲ καὶ ἁγίων σαυρωθῆναι, πολλὰς τῶν εἰς τὸν ἐσόμενον αἰῶνα. ἀλλὰ καὶ μὲρ τὴν πύλιν τῆς ἐκτίσεως, τὴν ἁγίαν οὐρανὸν ἀπὸ τῶν ἐναντίων τοῦ αὐτοῦ ἡντιν' ἀλλ' οἱ ἔστι πνευματικὰ ἢ ποικίλα ἐν τῷ ἐναντίον. ἀρα εἰ ὡς παρὰ οὐρανὸν καὶ αἰθέρα εἰς αὐτὸν ἵσταται ἐπὶ τῆς οὐρανόθεν, ὡς καὶ εἰς τὴν οὐρανὸν, ἔτω ἢ καὶ ἐπὶ τῆς οὐρανόθεν. Quem locum aliquanto ampliorem & Latino sic conceptum sermone representat Hieronymus in Epist. 61. ad Avit. cap. 4. Sicut enim per umbram Evangelii, umbram Legis implevit: sic quia omnis Lex, exemplum & umbra est caerimiarum caelestium, diligentius requirendum, utrum recte intelligamus, Legem quoque caelestem, & caerimias superni cultus plenitudinem non habere, sed indigere Evangelii veritate, quod in Iohannis Apocalypsi Evangelium legitimus sempiternum, ad

comparationem videlicet hujus nostri Evangelii, quod temporale est, & in transitu mundo ac sa- A
culo predicatum. Quod quidem etiam si usque ad passionem Domini Salvatoris inquirere volueri-
mus: quanquam audax & temerarium sit in caelo ejus quærere passionem; tamen si spiritus alia nequitia
in caelestibus sunt, & non erubescimus crucem Domini confiteri propter destructionem eorum, quæ sua
passione destruxit; cur timeamus etiam in supernis locis, in consummatione seculorum aliqua simile
suscipari, ut omnium locorum Gentes illius passione salventur? Ex hac Hieronymi interpreta-
tione liquet perperam à Justiniano accepta fuisse verba Origenis; nam quod apud eum legitur:
ἐως τὸ σωτηρίας τῶ πάντων διῶν, tamne lupine & negligenter intellexisse credemus Hierony-
mum, ut verteret: in consummatione seculorum? Potius est ut dicamus legendum: ἐν τῷ σω-
τηρίας τῶ διῶν, facili literarum permutatione; nam & libr. 5. in Epist. ad Rom. ubi vertit
Rufinus: mortis hujus quam in seculorum sine suscepit, verisimile est scripsisse itidem Origenem; B
ἐν τῷ σωτηρίας τῶ διῶν. Id si ita est, Origeniano huic loco lemma hujusmodi Justinianus
immerito præfixit: ἐν τῷ σωτηρίας τῶ διῶν ἡ ζωὴ ἐν τῷ αἰῶνι, & πᾶσι τοῖς ἰσοπέτοις διῶ-
νας: Oportere Christum etiam pro Dæmonibus crucifigi, idque sæpius in futuris sæculis: quod cum
extra ordinem in fronte describendum esset, male sequentibus in unam seriem adtextum est.

XXIV. Certe de morte à Christo oppetita aliter sensisse Origenem ac vulgo in eum ja-
statur, ex perspectis attenta consideratione ejus verbis conjecturam capio; neque enim
persuaderi possum tantum in eo fuisse vœcordiæ, ut iterata Christum vel passum, vel passu-
rum esse crederet supplicia, aut in caelo, aut in aère; vel Angeli, vel Dæmonis indutum for-
ma. Calumniæ huic præbuisse videtur ansam unus ille locus quem proferunt Justinianus, C
& Hieronymus. Nam alium nullum expressis hæreseos hujus notis insignem apud eum
reperio, nec ullos in iis extitisse lucubrationibus verisimile est quæ interciderunt; nec eos
quippe intactos adversarii ejus prætermisissent. At locum hunc Justiniani corruptum fuisse
demonstravimus. Quod si Hieronymi interpretationi adhæreamus, non tam aperta erit
sententia, ut inde consequi demus id voluisse sibi Origenem, Christum pro Dæmonibus
iterum mortem appetiturum. Maximam præterea & præcipuam Dogmatis hujus par-
tem, quæ pro salute Dæmonum Dæmonem futurum Christum statuit, minime in Origenis
extare libris fatetur Hieronymus, sed ex ejus tantum pronuntiatis necessario profluere arbi-
tratus est; itidem ut Alexandrinus ille Theophilus, quemadmodum dixi, cum eorum ac-
culationes recenserem. Genuinam ergo de morte Christi doctrinam Origenis hanc fuisse D
censeo: semel omnino Christum obitisse, in terris nimirum, cum à Pontio Pilato morti ad-
dictus est; postquam autem cruento illic mactatus sacrificio hominum peccata eluit, spiri-
tali quodam sacrificio caelestium, aliarumque rerum, quæ rationis compotes essent, noxas
absterfisse. Nisi quia forte, inquit Homil. 1. in Levit. hoc intelligi voluit (Moyfes) quod san-
guis Iesu in Hierusalem effusus est, ubi erat altare, & basis ejus, & Tabernaculum testimonii; sed &
quod super illud altare quod est in caelis, ubi & Ecclesia primitivorum est, idem ipse sanguis asperus
erit, sicut & Apostolus dicit: Quia pacificavit per sanguinem crucis sue, sive qua in terra sunt, sive
sive qua in caelis. Recte ergo secundo nominat Altare, quod est ad ostium Tabernaculi testi-
monii, quia non solum pro terrestribus, sed etiam pro caelestibus oblatum est hostia Iesus, & hic qui-
dem pro hominibus ipsam corporalem materiam sanguinis sui fudit: in caelestibus vero ministranti-
bus (si qui illi inibi sunt) sacerdotibus, vitalem corporis sui virtutem, velut corporale quoddam sacri-
ficium, immolavit. Adit deinde duplicem in eo fuisse hostiam, unam terrestribus conveni-
entem, aliam aptam caelestibus; & cum duplici illo velamine, quod commemorat Paulus
in Epistola ad Ebræos, caro Christi, & caelum quod ipse penetravit, significentur, duplex
proinde intelligendum esse sacrificium, per quod terrestribus & caelestibus salutem compa-
rarit. Hæc attente perspecta expositionem quæ ad oram adjecta est, manifesto respuent,
qua caeleste illud sacrificium Eucharistiam esse, terrestre vero toleratam in cruce mortem
asseritur. Præterea non pro peccato, sed pro munere oblatum in caelo Christum pronuntiat
Hom. 2. in Levit. Vide ergo, inquit, ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacificasse per sanguinem suum
non solum quæ in terris, sed & qua in caelis sunt, idem ipse sit vitulus, qui in caelis quidem non pro pec-
cato, sed pro munere oblatum est: in terris autem, ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum,
oblatum sit pro peccato: & hoc est passum esse extra castra. Quomodo autem unicoque in sua for-
ma apparuerit, exponit ipse Tom. 1. in Joh. p. 32. 33. & hominem hominibus factum esse docet,
quando Manifestatus est in carne; Angelum Angelis, quando Patriarchis & Prophetis visus
est, Moyfi puta in rubo; Inferis autem, quando Factus est inter mortuos liber. Prædicasse quo-
que Angelis Evangelium dici potest, quando futura Incarnationis mysterium ipsis aperuit;
Subterraneis vero, quando Penetravit omnes inferiores partes terræ, & inspexit omnes dormien-
tes, & illuminavit omnes sperantes in Domino; quando Mortificatus quidem carne, vivificatus autē
spiritu, in eo his qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui increduli fuerant aliquando,
quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë; quando Mortuus evangelizatum est, ut judicen-
tur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu. Vel tunc etiam
Ange-

Hier. Epist.
61. ad A-
vit. cap. 4.

Hebr. 6. 9.
& 10. 20.

1. Tim. 3.
16.

Ps. 87. 5. 6.

Ecclesiast.

24. 45.

1. Petr. 3.

18. 19.

1. Pet. 4. 6.

fapientia est, participatione sapientes est definit, Christumque congrua salutis nostrae dicendo A
 & faciendo; patiendo & sustinendo, factum esse & deorum hominibus exemplum redeundi, & eis
 qui sursum sunt Angelis exemplum manendi. Ecclesiae sane decretis neutiquam repugnat haec
 propositio: primam gratiam Angelis, ac deinde perseverantiae donum Christum sanguine
 suo promeruisse, ut eo sensu Angelorum quoque conservator, & ut loquitur Tertullianus,
 Salutificator dici possit. Minime vero Didymi suffragium hic praetendo, quippe qui Orige-
 nisimi causa male audierit; haec nihilominus verba ipsius proferam e Commentar. in 1. Petr.
 3. quae Origeniano fermento turgent: *Sicut enim homines abstinentes a peccatis subiecti sunt;*
ita & superiora rationalia correcta spontaneis culpis, quae forsitan habuerunt, ei subiecta sunt, comple-
ta dispensatione habitata pro salute cunctorum.

Orig. lib.
 1. in Epist.
 ad Rom.

Huc adde, quae cunque fere super eo argumento proposuit Origenes, haesitando & inqui- B
 rendo, non affirmando proposuisse: velut in illo insigni loco ex Homil. 1. in Levit. *Sed &*
hoc fortasse, inquit, non sine causa fit, &c. Item: *Nisi quia forte hoc intelligi voluit, &c.* & in al-
 tero ex Hom. 2. *Vide ergo ne forte Iesus &c.* Tum in eo qui petitus est e Tom. 1. in Joh. p. 32.
 33. quomodo Subterraneis similis factus sit, dubie inquit. Apertissime vero fluctuationem
 suam exprimit, cum varias illas Christi apparitiones recenset: *De quibus, inquit, quamvis*
periculosum videatur chartulis committere, tamen non otiose praetereunda sunt dicta sapientium &
enigmata, sed subtilis admodum mentis acie, (in quantum res patitur) velut per quoddam speculum
contemplanda; ne forte is qui Verbum caro factus apparuit positus in carne &c.

XXVII. Inter sacrilega Manichaeorum dicta refert insigne illud Augustinus libr. 20. con- C
 tra Faustum, cap. 2. Christum qui Dei virtus & sapientia est, quasi bipertitum in Sole &
 Luna habitare; ac in Sole quidem, qua Dei virtus est; in Luna vero, qua sapientia. Phila-
 strius item Haer. 55. & Augustinus ad Quodvultdeum, Haer. 59. Seleucum & Hermiam ar-
 guunt, negantes *Salvator em in carne sedere ad dextram Patris, sed expoluisse carnem, & posuisse*
in Sole assemarint; hoc adductos Prophetae Psalm. 18. 6. *In Sole posuit tabernaculum suum.*
 Crimini ejusdem Hermogenem compellat Theodoretus libr. 1. Haer. Fabul. cap. 19. a
 quo verisimile est virus hujusmodi, ut aliam multa, Manichaeos fuisse; non ab Origene,
 quem tamen insinuat Serapion Thmuisensis cognomento Scholasticus, quasi erroris hujus
 Manichaeis auctor fuerit, utpote qui proxime laudatum Davidis locum illustrans Christum
 scripserit, cum in caelum ascenderet, obdormisse, & deposito in Sole corpore, animam in cae-
 lum ad dextram Patris intulisse. Haec quidem in libro Serapionis adversus Manichaeos haberi D
 praefixis. At nihil ejusmodi reperio in hoc Serapionis opere, prout editum reperitur in Biblio-
 theca Patrum. Binetus vero in libello de salute Origenis hoc ipsum scripsisse refert Sera-
 pionem in Commentar. in Psalm. 18. Profecto Origenistas quosdam non multum ab similibus
 culpa insinuat Orosius in Commonitorio ad Augustinum; pertendere eos dicens Chri-
 stum, antequam in terras descenderet, remissionem Angelis, assumpto eorum quos adibat
 corpore, praedicasse; ac tandem humanum corpus induisse, *hoc passione & resurrectione de-*
terminantem, rursus donec usque ad Patrem veniret, ascendendo tenuasse: ita nequo depositum un-
quam fuisse corpus, nec in corpore illo regnantem circumscribi Deum. Quae cum in libro Augu-
 stini, contra Priscillianistas & Origenistas, ut alii eorumdem errores ipsi ab Orosio
 propositi, nusquam confutata appareant, concludo partem aliquam libelli hujus in- E
 tercidisse.

Theodoret.
 Haer. lib. 1.
 cap. 19.

Qui autem in ea versari sententia potuit Origenes, quem haec scripsisse refert Pamphilus
 in Apologia: *Quid est quod dixit: In Sole posuit tabernaculum suum? Quidam quidem dicebant*
quod Salvator noster ascendens e terris ad caelum, & corpus suum assumens, per venit usque ad eum
circulum qui Solis Zona nominatur; & ibi, ajunt, posuit tabernaculum corporis sui: non enim ultra
erat possibile id progredi. Sed hac illi ita sentiunt, pro eo quod allegoriam nolunt in Scriptura divina
recipere, & ideo pura historiae deservientes, hujusmodi fabulas & signenta componunt. Tum lo-
 cum hunc Prophetae postmodum ita interpretatur, Tabernaculum Christi esse Ecclesiam;
 Solem vero, Deum, qui lux aeterna est, & Sol justitiae. Quin etiam Hermogenem hujus pro- F
 pugnatorem insaniae confutasse Origenem tradit Theodoretus. Placet ergo Sixti Senensis
 & Genebrardi conjectura, delirium illud a Manichaeis fuisse Origeni affictum, corruptos-
 que ejus libros ad conciliandam impietati suae fidem. Minime vero placet altera Genebrardi
 responsio, negari simpliciter id posse, quia Origenis liber non extat: nam quo recidet Sera-
 pionis auctoritas, quem extollit Hieronymus?

XXVIII. Difficilius sententia haec affinis prioris illius excusari potest, quam Homil. 29.
 in Luc. consignavit Origenes. *Quod si, inquit, tentatus illum, (Christum) imitatus fueris qui pro*
te tentatus est, & omne viceris tentamentum, habebis spem cum eo qui tunc homo fuit, nunc autem
homo esse cessavit. Nam si qui quondam homo erat, postquam tentatus est, & recessit ab eo Diabolus,
usque ad tempus mortis a mortuis resurgens ultra non morietur; omnis autem homo morti subiacet:
iste

A iste ergo qui nequaquam moritur, jam non est homo, sed Deus est. Dixi sententiam hanc prioris illius esse affinem; nam si perituum revera habuisset Origenes corpus suum in Sole Christum deposuisse, consecrarium erat eum quoque humanitate exutum arbitrari. Similis prope modum fuisse fertur Marcelli Ancyranus doctrina, futurum credentis, ut carnem post resurrectionem Christus abjiceret, ac homo proinde & rex esse desineret. At alia fuit Origenis ratiocinatio, nam neque Christum a suo corpore sejunctum esse putavit (de triduo jam non loquor, quo in sepulcro mortuum ipsius corpus jacuit) ut demonstravimus, & eum jam hominem idcirco esse negat, quia quisquis morti non subjacet, nequam hominem esse censet. In quo quamquam circa hominis nomen quaestio versetur, cum de re constet, fatendum nihilominus temerariam esse vocem hanc, ideoque repudiandam.

B XXIX. Celebris est Bernardi adversus Origenem quaestio, in Sermone qui inscribitur, De verbis Origenis, in quo graviter eum incesit, quod Homil. 7. in Levitic. Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra; Christum quippe dum viveret, ejusmodi affectionibus fuisse obnoxium, sed postquam caelo successit, jam non dolore tangi; gaudentibus quidem adgaudere, sed cum morientibus non morere; quamvis efficaciorum pro delinquentibus habeat affectum, quam qui pro flentibus flent, aut animam ponunt: idemque de Beatis esse sentiendum. Respondet Genebrardus, pio sensu id ab Origene dictum frustra a Bernardo reprehendi; cum Paulus ipse Rom 8. 26. dixerit Spiritum postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus. At parum mihi probatur haec responsio, nam Christum pro peccatis vero doloris sensu torqueti voluit Origenes, & aperte ac iterato affirmavit. Tale autem quippiam persentescere Spiritum sanctum minime Paulum intellexisse puto; nec certe putant Interpretes. Sic locum exponit ipse Origenes libr. 7. in Epist. ad Rom. Sanctus Spiritus ubi oppugnationibus carnis perturbari nostrum spiritum viderit, & nescientem quid orare debeat secundum quod oportet, ipse velut magister orationem praemittit, quam noster spiritus, si tamen discipulis esse sancti Spiritus desiderat, prosequatur: ipse gemitus offeri, quibus noster spiritus discat ingemiscere, ut reprobet sibi Deum. Confirmat hanc expositionem illud Pauli Gal. 4. 6. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, abba, pater; & alium simile Rom. 8. 15. Nihil magis aridet Sixti Senensis excusatio, Origenis verba ita accipientis; eatenus Christum lugere peccata nostra, quatenus in membris suis peccata nostra luget, dum electis suis scilicet & compassionem alienae iniquitatis infundit. Ad Christum, non ad Christi membra pertinere sententiam Origenis haec ipsius verba ostendunt Hom. 7. in Levit. Salvator meus luget etiam nunc peccata mea, Salvator meus latari non potest, donec ego in iniquitate per maneo. Quare non potest? quia ipse est advocatus pro peccatis nostris apud Patrem, sicut Iohannes Symmista ipse promittat dicens: Quia etsi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum iustum, & ipse est reprobatio pro peccatis nostris. Quae non aliter sane quam de Christo possunt intelligi. Merito ergo hic accusatum a Bernardo Origenem candidè fateamur.

Genebr. Colle. 5. cap. 6.

Sixt. Sen. libr. 5. Bibl.

C D XXX. Videndum nunc est, an Christi regnum post resurrectionem desitutum senserit. Id quidem crimini dat ipsi Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. dat & Epiphanius in Anacephalaxosi. Augustinus in libro contra Priscillianistas & Origenistas id ipsum, ut ab Origenistis assertum, impugnat cap. 7. Quod cum in Comunitorio Orosii, cui hoc libello respondet Augustinus, inter alias adversus Origenistas criminationes hodie non extet, aliqua sui parte multatum esse coniecerim. Iustinianus quoque in Epistola ad Quintam Synodum, quam refert Cedrenus, futuram rerum omnium ἀποκατάστασιν Origenistis objiciens, arbitrari eos ait, fore ut impii quilibet cum Deo jungantur, eodem modo quo ipsi conjungitur Christus, ita ut prius conjuncti erant, αὐτὸν ἑαυτοῦ καὶ θεοῦ ἕνεκα καὶ τῶν ἁγίων πνευματικῶν, ἕτε τῆ δόξα, ἕτε τῆ γνῶσις, ἕτε τῆ δυνάμει, ἕτε τῆ ἐνεργείᾳ. Adco ut nulla re differat Christus a reliquis ratione praeditis, neque substantia, neque cognitione, neque virtute, neque operatione. Jactant hoc idem adversus Origenem & Origenistas Sophronius Hierosolymitanus Episcopus in Epistola ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, & Anonymus ille Photii Cod. 117. & Johannes Damascenus in libr. de Haeres. & Zonaras libr. 2. Histor. & Guido Carmelita, in Haeresi Origenistarum.

E Idem fuit post Origenem Marcelli Ancyranus, ejusque discipuli Photini error; qui ut humanitatem relictum a Christo ac depositum iri, ac regnum proinde quod ad Christum quae homo est pertinet, dimitendum ab eo sentiebant; ita Origeni, post attributam deserendam olim a Christo carnis sententiam, ut supra diximus, nunc altera quoque illi consecraria, abjiciendi aliquando ab eodem regni adscribitur. Quamquam non nihil utriusque discrepat causa; nam regia potestate humanitati suae conjuncta exutum iri Christum sentiebat Marcellus; Origenem vero regnum, quo tamquam Deus potitur, abdicatum eum censuisse Theophilus credidit, quemadmodum ex ejus confutatione liquet, in qua Patris & Filii unitatem probat. Quaequam atrocior accusatio intendi potest? Si putasse dixisset Origenem regio dominatu, quo Christi humanitas praedita est, privatum iri post resurrectionem

Phot. n. 5. nod. 6.

surte-

resurrectionem Christum; aliquibus fortasse argumentis accusationem suam utcumque confirmasset; eo, puta, quod ex afflicta Origeni sententia depositi in Sole Christi corporis & humanitatis peti poterat. A

Verum in Origeniarum lucubrationum reliquiis manifesta alterutrius hæreseos vestigia nusquam reperi. Itaque vel ex ipsius dictis tale aliquid consequi crediderunt ejus adversarii, vel in iis extabat Operibus quæ vetustate abolita sunt. Quemadmodum autem nullus suppetit Origenis locus, unde accusationi huic fides fieri possit; ita vix ullus extat, unde facile dilui illa possit. Nonnulla quidem cœgit Halloxius, sed infirma & levia, & ad rem parum apposita, qualis est solennis illa Homiliarum Origenis clausula: *Domino Iesu Christo, cui est gloria & imperium in secula seculorum.* Scripserat enim Græce Origenes: *eis tûs aiônas tûs aiônas*, at vocibus illis non unam esse significationem, nec semper æternitatem sine carentem notari infra probabimus. B

Ac Theophilus quidem necire se dicit, unde insaniam ejusmodi Origenes hauserit. Ego vero liquido jurare possum hæc Apostoli quæ leguntur 1. Cor. 15. 24. & seq. perperam accepta, causam Origeni erroris hujus dedisse, si modo ei adhæsit; nam & in eandem inde sententiam impulsus sunt Marcellus, & popularis ejus Photinus; & alterius quoque confingendi dogmatis ab Ecclesiæ decretis absõni causam inde Origenes arripuit, ut in sequentibus observabimus. Verum frustra id quæri a nobis, & labis hujus expertem fuisse Origenem conjicere possumus ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi XV. qui hæresim illam in Marcello & Photino ulciscens recens illam exortam dicit, *πρὸς πάντας ἀναφύσαν*, quod utiq; non dixisset, si jam inde fuisset ab Origenis temporibus propagata. Reliquam adversus id commentum Theophili dissertationem prætermitto, quæ maledictis tantum pugnat, nec quicquam profert seria responsione dignum. C

QUÆSTIO QUARTA.

DE B. MARIA VIRGINE.

I. *Utrum Christum & B. Mariam Virginem purgatione post partum opus habuisse Origenes existimaverit.* II. *Utrum claustrum virginitatis B. Maria in partu resecretum opinatus sit.* III. *Utrum B. Mariam peccatis obnoxiam putaverit.* D

I. **G**EMINAM, eoque amplius, unica Homilia, quæ numero decima quarta est in Lucam, reprehendendi sui causam dedit Origenes: priorem, quum Christum asseruit & Mariam purgatione post partum opus habuisse; alteram, quum apertum fuisse claustrum virginitatis B. Mariæ in partu docuit. Utrumque suo ordine ventilabimus; & nunc quidem de priore. Origenes Lucæ caput 2. interpretans, in hæc verba versus 22. *καὶ ὅτι ἐπαγγέλλεται αὐτῆς ἡμεῖς τὴν καθάρσιν αὐτῆς, ἣ τὸν νόμον ποιεῖν*, sic perorat: *Propter purgationem, inquit, eorum. Quorum eorum? si scriptum esset propter purgationem ejus, id est, Mariæ quæ pepererat, nihil quaestioni oriretur, & audacter diceremus Mariam, quæ homo erat, purgatione indiguisse post partum. Nunc vero in eo quod ait, dies purgationis eorum, non videtur unum significare, sed alterum, seu plures.* Legerat nempe, uti nunc quoque legitur, *τὴν καθάρσιν αὐτῆς*, quam lectionem Interpretationes Syriaca, Æthiopica, & Persica, & Patres aliquot, ac codices bene multi tuentur. Alii, neque pauci habent *αὐτῆς*, sed legendum omnino *αὐτῆς*, juxta Vulgatam, & Arabicam Interpretationem Erpenianæ editionis. Uni siquidem puerperæ purgationem fuisse adhibitam, non etiam infanti constat ex Levit. 2. Corrupta itaque vocis illius *αὐτῆς* lectio Origeni fucum fecit, & Christum itidem ut Mariam purificatione opus habuisse persuasit. Christo itaque ut reliquis hominibus applicabat dictum Jobi, *Neminem esse mundum à sorde: ne si unius quidem diei fuerit vita ejus.* Sordes autem à peccato hic distinxit, atque sordescere animam putavit, cum mortale subit corpus è vili & sordida concretum materia; ac sese proinde inquinasse Christi animam cum corpus in muliebris uteri angustiis delitefcens sibi adjunxit. Sic ille in eadem Homilia: *Vnde & Salvator loquitur: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Videbat in matris utero immunditiam corporum, visceribus ejus hinc inde vallatus, & terrena facie patebatur angustias: unde assimilat se vermi & dicit: Ego sum vermis, & non homo.* E

At Tertullianus libro De carne Christi, cap. 4. & libr. 3. contra Marcion, cap. 11. de Domini nostri corporatione agens, pejora etiam deblaterat, nam præter *spurcitas genitalium in utero elementorum, humoris & sanguinis, sæda congluta carnis ex eodem cæno alenda per novem menses; partus quoque immunda & pudenda tormenta, & ipsius exinde puerperii spurcos, anxios, ludicros exitus fingit.* Quæ ab Hæreticis objecta neutiquam ipse diffitebatur, sed Deo indigna esse negabat, contra Marcionistas. F

Sanctans